

Parlamentinės bibliotekos vaidmuo ateities ekosistemoje kintančios strateginės paradigmos kontekste

Arūnas Augustinaitis

Lietuvos Respublikos Seimo Ateities komitetas
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Strateginio prognozavimo skyrius
arunas.augustinaitis@lrs.lt

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjamas Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos (LNB) vaidmuo kintančios strateginės paradigmos kontekste, atsižvelgiant į globalius informacinės visuomenės pokyčius geopolitinių ir geoekonominių sąlygų fone. Akcentuojama LNB transformacija iš tradicinės kultūros įstaigos į strateginės reikšmės informacijos ir dokumentacijos centrą, iš esmės pagilinanti parlamentinės bibliotekos funkcinių veiksmingumą. Aptariami bibliotekininkystės paradigmos pokyčiai, informacinių išteklių suvereniteto reikšmė, kultūros ekonomikos aspektai bei Strateginio prognozavimo skyriaus funkcijos ateities ekosistemos kontekste. Analizuojamos parlamentinės bibliotekos informacinio aprūpinimo sistemos tobulinimo reikmės ir jų poveikis viešosios politikos sprendimų kokybei. Straipsnis sietinas su strategijos „Lietuva 2050“ įgyvendinimo metodologine baze, humanitarinių ir socialinių mokslų vaidmeniu formuojant nacionalinį naratyvą bei kultūrinį tapatumą ateities kontekste.

Reikšminiai žodžiai: Lietuvos nacionalinė biblioteka, strateginis prognozavimas, parlamentinė biblioteka, ateities ekosistema, strateginis valdymas.

The Role of the Parliamentary Library in the Context of Changing Strategic Paradigm in the Ecosystem of the Future

Abstract. The article explores the strategic role of the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania (LNB) in the context of global transformations. It examines the need to develop the Library as a parliamentary institution in the light of changing geopolitical and geo-economic conditions and discusses deficiencies in the national information supply system and their impact on the quality of public policy decisions. The article also addresses the methodological basis of the „Lithuania 2050“ Strategy, the logic of the changing strategic paradigm and the role of the humanities and social sciences in shaping the national narrative and cultural identity in the future context. It discusses the paradigm shift in librarianship, the importance of information resource sovereignty, the impact of semantic paradigms, development of cultural economics, and the functions of the Strategic Foresight Division. The study emphasizes the importance of library's integration into Lithuania's future ecosystem.

Keywords: strategic paradigm, national library, information sovereignty, cultural economy, future ecosystem, strategic management.

Received: 09/09/2025. **Accepted:** 20/10/2025.

Copyright © 2025 Arūnas Augustinaitis. Published by the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania. This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Įvadas

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka (LNB) yra unikali institucija, jungianti nacionalinės atminties, informacijos valdymo ir parlamentinės bibliotekos funkcijas. Pastaraisiais metais vis daugiau dėmesio skiriama strateginiam valdymui, pažangių sprendimų kūrimui ir informacinės analizės potencialo panaudojimui formuojant valstybės lygmens politiką. Keičiantis skaitmeninio ir informacinio pasaulio apibrėžtims, strategiškai svarbių institucijų – tokių kaip LNB – veikla neišvengiamai įgauna naujų krypčių ir iššūkių. Atsiranda poreikis ne tik peržiūrėti metodologinius pagrindus, bet ir įvertinti, kaip globalių pokyčių tempas bei neapibrėžtumas veikia nacionalinių informacijos tinklų organizavimą bei adaptaciją.

Straipsnyje nagrinėjamas LNB strateginis vaidmuo globalių pokyčių kontekste. Aptariama LNB transformacija ir bibliotekos vaidmens virsmas iš tradicinės kultūros institucijos į strateginę nacionalinės informacijos infrastruktūros mazgą, pabrėžiant jos indėlį į žinių vadybą, kultūros ekonomiką ir viešąją politiką. Kintančios strateginės paradigmos metodologiniame diskurse siūloma atnaujinta bibliotekų, kaip inovacijų, kultūrinės tapatybės ir informacinio suvereniteto centrų skaitmeniniame amžiuje, vizija.

Dėmesys ypač skiriamas Strateginio prognozavimo skyriui, jo misijai ir potencialui remti ilgalaikį nacionalinį planavimą, įskaitant strategijos „Lietuva 2050“ įgyvendinimą. Strateginio prognozavimo skyrius yra pirmoji tokio pobūdžio institucija Lietuvoje, kurios tikslas – užtikrinti aukščiausio lygio analitinę ir prognozavimo kompetenciją Lietuvos parlamentui ir valstybės institucijoms.

Straipsnyje aptiriamas tyrimo aktualumas, tikslas ir metodologinis pagrindas. Remiamasi šaltiniais ir ankstesnių tyrimų apžvalga, dokumentų studijomis ir strateginių koncepcijų lyginamuoju vertinimu. Tyrimo tikslas – išanalizuoti LNB strateginį vaidmenį informacinės visuomenės ir globalių pokyčių kontekste. Teorinėje dalyje analizuojama bibliotekininkystės raida, išskiriant klasikinius, moderniuosius ir postmoderniuosius etapus. Tyrimas paremtas metodologiniu ekskursu, teorine bibliotekininkystės raidos analize, šiuolaikinių strateginių dokumentų interpretacija. Apibendrinami ankstesnių tyrimų pasiekimai perduoda estafetę naujiems požiūriams, susijusiems su postmoderniosios bibliotekininkystės samprata. Keliamos metodologinės prielaidos, išryškinami svarbiausi strateginės paradigmos kismo veiksniai ir jų poveikis dokumentinės informacijos plėtrai.

Aptiriamas LNB vaidmuo formuojant informacijos ir dokumentacijos išteklių suverenitetą, jos integracija į strateginio prognozavimo veiklas ir parlamentinį aprūpinimą. Pateikiamos išvagos apie kultūros ekonomikos ir žinojimo visuomenės sąsajas, semantinio lauko pokyčius ir jų įtaką strateginiam mąstymui. Diskutuojama apie LNB kaip ateities ekosistemos dalyvės funkcijas, jos indėlį į viešojo valdymo modernizavimą ir nacionalinio naratyvo formavimą.

Lietuvos nacionalinės bibliotekos vaidmuo pasaulinių pokyčių kontekste

Keičiantis skaitmeninio ir informacinio pasaulio apibrėžtims, strategiškai svarbių institucijų – tokių kaip LNB – veikla neišvengiamai įgauna naujų krypčių ir iššūkių. Atsiranda poreikis ne tik peržiūrėti metodologinius pagrindus, bet ir įvertinti, kaip globalių pokyčių tempas bei neapibrėžtumas veikia nacionalinių informacijos tinklų organizavimą bei adaptaciją. Šiuolaikinė bibliotekininkystė privalo atliepti ne tik technologinį progresą, bet ir platesnę socialinę integraciją, formuoti naują žinių ir inovacijų ekosistemą, kurioje atsiranda tiek horizontalių, tiek vertikalų sąveikų tarp mokslo, kultūros, politikos ir verslo. Reaguojant į šią daugiaveidę tikrovę, būtina plėsti bibliotekų veiklos lauką, siekti didesnio įtraukimo į strateginių sprendimų formavimą, aktyviai dalyvauti žinių vadybos, edukacijos, socialinio kapitalo stiprinimo procesuose. Tam reikia nuolatinio metodologinio atsinaujinimo, gebėjimo užtikrinti informacinių išteklių suverenitetą ir inovatyviai taikyti naujas technologijas bei komunikacijos modelius, kad LNB ir visas šalies bibliotekų tinklas išliktų ne tik kultūros, bet ir strateginio prognozavimo bei informacinių

sprendimų epicentru, gebančiu reaguoti į globalius iššūkius ir efektyviai prisidėti prie Lietuvos konkurencingumo ilgojo laikotarpio perspektyvoje.

LNB nėra pasyvi pasaulinių pokyčių dalyvė, juo labiau stebėtoja. Šiuolaikiniu žvilgsniu LNB šiaudienė paskirtis nutolsta nuo tradicinės kultūros įstaigos sampratos ir turėtų artėti prie informacinio ir dokumentinio nacionalinio mazgo modelio, kurio tikslas – užtikrinti, palaikyti ir plėtoti šalies informacinių ir dokumentinių išteklių suverenitetą. Suvokiant šių pokyčių mastą ir reikšmę LNB vaidmens perorientavimui į nacionalinio informacijos ir dokumentacijos išteklių tinklo formavimą, reikalingas metodologinis ekskursas, leidžiantis pagrįsti „bibliotekos“ kaip reiškinio savitumą ir išskirtinumą informaciniame pasaulyje, kuriame tradicinis bibliotekos specifiškumas ištirpsta ir konverguoja su išoriškai panašiomis komunikacinėmis ir kultūrinėmis veiklomis. Bendroji kultūrinė niveliacija neleidžia visavertiškai suprasti bibliotekos funkcinių ypatumų, kurie įtvirtintų bibliotekininkystės kaip socialinės veiklos statusą ir sudarytų sąlygas strateginei transformacijai, atitinkančiai šiandienius valstybės bei visuomenės poreikius ir strateginės pertvarkos siekinius. Kitaip sakant beribame kultūros lauke lieka neaišku, kuo bibliotekos kultūrinis laukas yra specifiškas.

Apskritai per keletą pastarųjų dešimtmečių bibliotekininkystės teorijos ne itin pažengė į priekį, suvokiant bibliotekininkystės vaidmenį ir santykį su sparčiai kintančia ir vis labiau įskaitmeninama tikrove. Žinoma, bendroji teorinė bibliotekinės veiklos samprata išlieka iš esmės nepakitusi ir stabili¹, bet iš esmės keičiasi jos metodologinis santykis su tikrove. Įvedami nauji atributuojantys aspektai, tokie kaip socialinė žiniasklaida, DI (dirbtinis intelektas), mašininis mokymasis, natūralios kalbos apdorojimas², arba „informacinių pasaulių“ taikymo teorijos³. Tačiau didžia dalimi bibliotekininkystės teorijos grindžiamos įprastu metodologiniu keliu, išskaičiuojant kitų mokslų įtakas ir panaudojimo mastą bibliotekininkystėje „skolinamų“ metodų rinkiniu⁴.

Nuo internetinės epochos starto apie 1990 m. į XXI amžių bibliotekininkystė įžengė jau nauju statusu, kaip viena iš svarbiausių informacinio pasaulio veikėjų. Išskyrus interneto ir kitų informacinių technologijų tiesioginį pritaikymą bibliotekų darbe, pačios bibliotekos samprata išliko iš esmės nepakitusi. Vienu metu mes mąstome tarsi tris skirtingas ir kartu istoriškai susietas sampratas – klasikinę, moderniąją ir postmoderniąją, kurios be gilesnio pagrindimo buitiniu lygiu paprastai sutapatinamos. Neatsitiktinai G. Wersigas, priskirdamas klausimą „kas yra biblioteka?“ trivialumo sričiai, turinčiai šabloniškus, savaime suprantamus atsakus, panašiai, kaip klausimas „kiek valandų?“, mano, kad „bibliotekos“ sąvoka reiškia gerokai daugiau nei vien tik „tikslingai susietas knygų rinkinys“. Biblioteka, peržengdama žinių fiksuotumo ir tiksliskumo ribas, įsiveržia į kasdienybės valdas, apimdama ne vien žinias apie pasaulį, bet ir istorijas, mitus, vaizdus, svajas ir pan., ji vis labiau formuoja šiandienės kultūros pavidalus ir lytis. Bibliotekos tampa kolektyvinio žinojimo institucija, galiausiai virstančia informacijos, komunikacijos ir kultūros centru⁵. Šiuo metu tai išreiškia daugiakultūrio pasaulio ir komunikacinio modalumo tendencijų įkūnijimą bibliotekinės veiklos pavidalais.

Neabejotina, jog bibliotekininkystė kaip reiškinys konverguoja su kitomis informacinės ir komunikacinės veiklos sritimis. Šis supanašėjimas grindžiamas technologiniu pamatu. Tačiau tai nereiškia bibliotekininkystės specifikos nyksmo socialiniu aspektu.

Galimos dvi bibliotekininkystės vietos postmodernioje visuomenėje traktuotės. Šiandienos globalioji komunikacinė struktūra ir pats įskaitmenintas ar virtualusis pasaulis apskritai traktuotini kaip globali

¹ Augustinaitis, A. Bibliotekininkystės bendroji teorija. In: *Teoriniai bibliotekininkystės pagrindai*. Vilnius: Stepono leidykla, 1995, p. 28–80.

² Lyu, P.-H.; Zhu, L.-N.; Zhang, Z.-H. Development Overview and Research Hotspots of Information Science & Library Science Based on SSCI data. *Journal of Information Science*, 2024, October Advance online publication, <https://doi.org/10.1177/01655515241287648>.

³ Park, S. J.; Lee, J.; Hollister, J. M. A Systematic Review on the Application of the Theory of Information Worlds. *Journal of Information Science Theory and Practice*, 2022, 10(4), p. 87–109.

⁴ Roy, B. K.; Mukhopadhyay, P. Theoretical Backbone of Library and Information Science: A Quest. *LIBER Quarterly*, 2023, No. 33(1), p. 1–57.

⁵ Wersig, G. *Bezugspunkte postmoderner Wissenschaft: Wissen, Kommunikation, Kultur*. Frankfurt am Main: Lang, 1993, p. 149–158.

biblioteka. Tai socialinis kontekstas, kuriame šiuolaikinio žmogaus gyvenimo būdas žinojimo terpėje apibūdinamas metafora kaip „gyvenimas bibliotekoje“. Antra vertus, šis virsmas sutapatina bibliotekininkystę su beveik visa visuomenės informacine infrastruktūra ir technologiniu pamatu niveliuoja jos socialinę paskirtį universaliais informacijos procesais įskaitmenintame pasaulyje. Į šį amžių įžengę vis toji pati bibliotekininkystė, tik perrengta kitu drabužiu. Dauguma futuristų ir ekspertų, bandančių sukurti artimiausios ateities bibliotekininkystės modelį, varijuoja tik technologinių idėjų taikymu. Naująja bibliotekine paradigma ir lieka ta pati informacinės visuomenės technologijų paradigma.

Tipiškas yra Jane E. Klobas požiūris, pagal kurį bibliotekų veikla tarsi savaime suprantama kaip difuzija į apskritai profesionalią informacinę veiklą, kur bibliotekai skiriamas aukšto profesionalumo laipsnio ekspertinės, specialistų paslaugas teikiančios įstaigos vaidmuo. Bibliotekos įgauna rangą konsultacinės institucijos, disponuojančios informacijos ištekliais ir atliekančios tarpininko vaidmenį tarp jų ir organizacijų informacinės veiklos, kuriant pastarųjų informacijos strategiją, suliejant informacijos išteklius su individualiomis ir aptarnaujamų organizacijų kolektyvinėmis žiniomis. Bibliotekos atlieka pagalbininko ir tiekėjo funkcijas asmeninėje ir grupinėje informacinėje veikloje⁶.

Blogiausia yra tai, kad trečiajam tūkstantmečiui bibliotekininkystėje tiesiog neįmanoma pasiūlyti nieko naujesnio, be technologinės pažangos įtakų įtvirtinimo. Galima kalbėti apie *polymedia*, *electronic*, *digital* ar *virtual libraries*, apie hipertekstinius požiūrius, jų įtaką DI plėtrai, galima kalbėti apie daugialypiškumą, internetinę ar intranetinę leidybą, bibliotekų tinkliškumą ir infrastruktūrinį integralumą⁷, tačiau tai visiškai nepakeičia metodologinio ir strateginio bejėgiškumo jausmo – biblioteka tarsi ne biblioteka, ji nyksta ir integruojasi į globaliuosius informacijos tinklus, ji lyg neturi savo specifikos, taigi – ir ateities. Kokia gi jos vieta naujajame pasaulyje? Net hipertrofuotos kultūrinės komunikacijos funkcijos (parodos, performansai, edukacijos, leidyba ir kt.) negali kompensuoti funkcinio išskirtinumo deficito. Ir garsusis technologinės pažangos patriarchas F. W. Lancasteris nepasiūlo nieko, tik *library as a switching centre, as access provider and as filter*, t. y. tą patį socialinį vaidmenį, tik techniškaisiais (vadybiškaisiais) terminais⁸. Alternatyva – ta pati: arba susiliejimasis su komunikacinėmis struktūromis, arba modernių koncepcijų technologiškasis realizavimas.

Tai, ką mes šiandien dar vadiname bibliotekininkyste, faktiškai yra dvi bibliotekininkystės pusės, tiksliau bibliotekininkystės paradigmos: tradicinė modernioji ir vadinamoji postmodernioji. Labai retai šie gryniesi tipai ar idealai tarpusavyje organiškai dera. Sunku nubrėžti ribą, kur modernioji bibliotekininkystė įgauna postmodernius bruožus. Modernioji bibliotekininkystė išreiškia specializuotos žmogaus veiklos tradiciją, kuri būdinga apskritai industrinėms visuomenėms, kai specializuotų sričių visuma tarsi sukuria mechaniškai racionalų darinį, o postmodernioji samprata orientuota į socialinę visybę, kurio centras – humanitarinės vertybės, vis labiau besiskleidžiančios ir bibliotekinėje veikloje. Štai S. M. Griffin pateikia žymiai išsamesnį ir tikroviškesnį vaizdą bei bibliotekos socialinį įprasminimą: socialinis vaidmuo apibrėžiamas kaip žmogiškojo įcentrumo sistema (*Human-Centred Information Systems*), atliekanti visas informacines funkcijas kaip intelektinė infrastruktūra bendruomenėje socialiniu, instituciniu ir organizaciniu pavidalu. Tai jau konkretus vaidmuo naujame kultūros landšafte⁹.

Ch. Batt taip pat apibūdina biblioteką bendražmogiškaisiais ir informacinės visuomenės technologijomis paremtais socialinės sąveikos kriterijais. Išties viešoji biblioteka – *lifelong learning* pamatas. Ar tai neprimena garsiosios šviečiamosios bibliotekos funkcijos, o *community networking* – ar tai nėra

⁶ Klobas, J. E. Information Services for New Millenium Organizations: Librarians and Knowledge Management. In: *Libraries for the New Millenium. Implications for Managers* / ed. by David Raitt. London: Library Association Publishing, 1997, p. 59–60.

⁷ Barker, Ph. Electronics Documents and Their Role in the Future Library Systems. In: *Libraries for the New Millenium. Implications for Managers* / ed. by David Raitt. London: Library Association Publishing, 1997, p. 89–113.

⁸ Lancaster, F. W. Artificial Intelligence and Expert System Technologies: Prospects. In: *Libraries for the New Millenium. Implications for Managers* / ed. by David Raitt. London: Library Association Publishing, 1997, p. 18–38.

⁹ Griffin, S. M. Digital Libraries and the NSF/DARPA/NASA Digital Libraries Initiative. In: *Libraries for the New Millenium. Implications for Managers* / ed. by David Raitt. London: Library Association Publishing, 1997, p. 114–147.

ideologinė auklėjamoji kultūrinė funkcija, ideologiškai aprėpianti bendruomenės ideologinę sklaidą ir jos identitetą su reguliaciniais ir vadybiniais elementais kaip tarpininkas sąveikos tarp piliečių ir administravimo?¹⁰

Vadinasi, biblioteka vis labiau atlieka socialinio ryšio funkciją. Taigi, biblioteka iš instrumentinės medijos tampa socialine medija, tarpininkaujanti socialinei sąveikai ir palaikanti visuomeninės gyvenamosios komunikacinę terpę. Tai paaiškina ne tik „gyvenimo bibliotekoje“, bet ir makluaniškąją „gyvenimo medijose prasmę. Galima sakyti, postmodernybės epochoje kiekvienas žmogus yra kažkiek bibliotekininkas, kažkiek žurnalistas ir, žinoma, kažkiek informacijos technologijų žinovas. Kaip ir prieš šimtmečius ar net tūkstantmečius svarbiausias bibliotekininko profesinis bruožas įsivaizduojamas pirmiausia kaip bendrasis išsilavinimas ir erudicija, iš anksto suponuojantys generališko tendenciją, o kartu ir „nuskalaujantys“ profesinės specializacijos pamatą. Tai lyg pasmerkia bibliotekininkystę amžinai profesinei autsaiderystei. Nekeista, jog profesinio pamato ilgesys skatina šlieti bibliotekininkus prie labiau apibrėžtų profesinių grupių ir sričių. Štai J. E. Klobas bibliotekinėje prognozėje kalbama tik apie žinių (ar žinojimo) vadybininko kaip informacijos profesionalo vietą plačiaja prasme – žinovo ir konsultanto beveik bet kurioje organizacijoje. Bibliotekininkas be jokio specifikos išryškimo sutapatinamas su informacijos profesionalu apskritai¹¹. Šis apibrėžimas kaip ir atitinka klasikinę LIS – *library and information science* sampratą.

Tai veda prie išvados, kad bibliotekinė veikla turėtų būti orientuota tiesiog į organizavimą pačių visuomeninių informacijos procesų, kurie tiksliai determinuoja bibliotekininkystės kompetenciją. Pavyzdžiui, bibliotekininkui turėtų labiausiai rūpėti optimalus informacijos išteklių organizavimas, informacijos sistemų bei technologijų organizacinis ir funkcinis tobulinimas, aptarnavimo struktūrų efektyvumas, kultūrinis kūrybingumo skatinimas, inovacinių orientacijų formavimas, edukacinių procesų efektyvumo palaikymas, bet ne uždaviniai, kuriems vykdyti šie produktai naudojami, – gamyba, vadyba, paslaugos, pardavimas, administravimas, reklama, kultūros sklaida ir pan.

Kokią gi bibliotekininkystės sampratą turime šiandien Lietuvoje ir kokia ji turėtų ar galėtų būti? Daugiau kaip per pusę amžiaus bibliotekininkystės mokslas nuėjo klasikinę raidos kelią: dar sovietinio industrializmo laikotarpiu susiformavo tuometinio moderniojo mąstymo kryptis – įsitvirtinusi informacinė paradigma išstūmė ideologinės, šviečiamosios, kultūrinės pakraipos prioritetus. Pati biblioteka greta ideologinės, kultūros ir švietimo įstaigos pradėjo virsti informacijos įstaiga. Tai atitiko to meto kosmonautikos eros kaip modernybės kvintesencijos dvasią. Bibliotekos vis labiau traktuotos ne kaip „kultūros židiniai“, o kaip informacijos „cechai“ ar „fabrikai“, pajungti instrumentiškojo pramoninio racionalizmo srautui. Bibliotekos tapo katalizatoriumi mokslo ir technikos arba moderniosios revoliucijos, socialinę pažangą siejančios su industrializavimo perspektyva.

Bibliotekininkystės modernioji perspektyva ypač pasireiškė informacijos ieškos problematikoje kaip informacijos paieškos sistemos (IPS), iš kurių, galima teigti, „išaugo“ tokie pasauliniai paieškos varikliai kaip „Google“. Neatsiejamai plėtojosi ir vadinamosios deskriptorinės informacijos paieškos kalbos, kurių tiesioginis rezultatas šiandien – LLMai arba didieji kalbos modeliai, be kurių neįsivaizduojamas dirbtinis intelektas.

Tai nėra fantazija ar dirbtinis „pritempimas“, o natūrali technologinė, socialinė ir kultūrinė mutacija, kai dokumentų fondai išaugo iki informacijos ir žinojimo struktūrų, vartotojų aptarnavimo funkcionalumas išsiplėtė ir universalių komunikacijos kanalų ir formų pritaikymo, organizavimo ir valdymo procesai palaipsniui ištobulėjo iki analitinių, ekspertinių ir įžvalgiųjų veiklų. Moderniosios IPS inspiravo ir teorinių koncepcijų „madas“ bei metodologinį kryptingumą. Pats IPS susikūrimas – moderniosios bibliotekininkystės „kūdikis“ ir raiška. IPS atspindi informacijos sistemų rango suteikimą daugeliui žmogaus

¹⁰ Batt, Ch. The Heart and Brain of the Information Society: Public Libraries in the 21st Century. In: *Libraries for the New Millennium: Implications for Managers* / ed. by David Raitt. London: Library Association Publishing, 1997, p. 199–218.

¹¹ Klobas, J. E. Information Services for New Millennium Organizations: Librarians and Knowledge Management, p. 59–60.

veiklos sričių, kurios iki tol nebuvo suprantamos kaip informacinės (apskaita, personalo valdymas, gamybos, organizavimo procesai ir t. t.). Šios tendencijos ypač intensyviai plėtojosi 6–7 dešimtmečiuose ir sudarė to meto informacinės veiklos visybės bei integracijos procesų branduolį. IPS bendrino visą informacinę veiklą: kaip IPS buvo suvokiamos ir bibliotekos, ir bibliografinės sistemos, ir duomenų bazės, ir informacijos įstaigos, net ir atskiri informaciniai produktai ar dokumentai (pavyzdžiui, telefonų abonentų knygos). IPS problematika bendrino informacinę veiklą ir teoriškai. Per šią problematiką imta suvokti, jog informacinės veiklos rūšių margumynas turi bendrą pamatą, teoriškai ir metodologiškai aprėpiantį itin sparčiai besiformuojančią milžinišką informacinės veiklos erdvę, kurią šiandien įvardijame kaip įskaitmenintą ar virtualųjį pasaulį. Akivaizdu, kad ši problematika išlieka bibliotekininkystės kompetencija. Tik klausimas, ar gana visapusiškai ir šiuolaikiškai šalies bibliotekininkystė tai supranta ir panaudoja praktiškai. Retrospektyviu žvilgsniu įdomu ir tai, kad IPS pirmą kartą organiškai susiejo informacijos procesus ir technologijas. XX a. aštuntajame dešimtmetyje visuomeniniu aspektu IPS išplėtojo kibernetinę tradiciją ir įkūnijo sociumo informacinio organizavimo perspektyvą: pasaulis kaip IPS arba „IPS pasaulis“.

Bibliotekininkystės visuomeninės paskirties kismas veikia ir socialinio bei profesinio statuso kaitą. Bibliotekininko visuomeninį vaidmenį nulemia „žinojimo vadybos“ reikšmingumas ir profesionalumas šiuolaikinėje visuomenėje. Dar svarbesnis gebėjimas suvokti ir valdyti bibliotekinį kismą, atsižvelgiant į pasaulio pokyčių kontekstus. Greta informacinės koncepcijos moksle taip pat vis labiau įsigali komunikacinis bibliotekos įprasminimas, pakeičiantis moderniąją-instrumentinę-pramoninę bibliotekos sampratą. Tai jau ne informacijos fabrikai, o socialinių saitų „mezgyklos“. Socialinis įprasminimas priešingas bibliotekų objektyvacijai, apribojant socialinius, kultūrinius, šviečiamuosius, vertybinius aspektus ir užsidarant vien informaciniame kiaušte. Biblioteka netenka instrumentinio absoliutumo kartu su jo kultą sukūrusiu moderniuoju pasauliu. Bet kartu išryškėjantys nauji vaidmenys ir potencialios funkcijos rodo, kad reikia modernizuoti šiuolaikinę bibliotekininkystės politiką ir jos centro, t. y. LNB, veikimo stilių bei strategiją.

Šiandien gyvenimas virsta milžinišku informaciniu kontekstu arba globaliu hipertekstu, turinčiu neribotas virtualių jungčių galimybes ir nesuskaičiuojamus jų panaudojimo būdus. Biblioteka yra viena iš svarbiausių šio globaliojo informacinio hiperjunglumo ir kartu postmoderniosios įvairovės atraminių institucijų. Bibliotekininkystė išmoko tik pirmąją savo prigimtinio daugiadalykiškumo pamoką, kuria šiuo metu taip madinga mėgautis, nebandant nė suprasti, jog tai yra ne pasekmė, o tik esmiškasis postmoderniojo žinojimo integralumo simptomas, kuris numanomas kaip dar tik deklaruojamas ir faktiškai nepradėtas teoriškai suvokti šiandienos mokslo daugiadalykiškumas, juolab transdalykiškumas, vedantis į skaitmenizuoto pasaulio universumą.

Šią viziją įprasmina pati postmoderniojo žinojimo būklė, kurią, pavyzdžiui, G. Wersigas įvardija kaip „naująją mokslškumą“ (*die neue Wissenschaftlichkeit*)¹², kai bibliotekininkystės ir informacijos mokslai traktuojami kaip naujasis informacinės visuomenės racionalizavimo pamatas, ne tik išreiškiantis postmoderniojo mokslo holistiškąjį tarpdalykiškumą, bet ir jį metateoriškai įprasminantis. Šios įžvalgos turi realų pagrindą, nors pats bibliotekininkystės mokslas kol kas vargu ar visavertiškai suvokia savo paties tapsmą, juolab besikeičiantį visuomeninį vaidmenį, kai bibliotekos ir specializuotos informacijos institucijos vis labiau aiškintinos šiandienos socialinėmis koncepcijomis apie komunikacinį visuomenės mikro-, makrointegracijos mechanizmą¹³.

Pateiktas metodologinis ekskursas siekia atskleisti Lietuvos bibliotekininkystės ir jos svarbiausio centro, LNB, santykį su strateginiu atsaku į esmingai kintančios tikrovės situaciją. LNB atveju galima daryti prielaidas, kurios rodo galimas LNB veiklos orientacijas, koreliuojamas su globalaus konteksto strateginės paradigmos kaitos logika.

¹² Wersig, G. *Die Komplexität der Informationsgesellschaft*. Konstanz: Univ.-Verl. Konstanz, 1996, p. 150–167.

¹³ Metodologinė analizė remiasi šaltiniu: Augustinaitis, A. Postmoderniosios bibliotekininkystės link. *Informacijos mokslai*. 1999, Nr. 11–12, p. 26–34.

Šiuo požiūriu galima kelti tokias prielaidas:

- dabartinėje situacijoje šalies bibliotekų tinklas turėtų būti traktuojamas kaip **nacionalinis informacijos ir dokumentų išteklius**;
- bibliotekų tinklas praktiškai turėtų siekti valstybės informacinio **suvereniteto** užtikrinimo tikslų;
- bibliotekos ir LNB neturėtų nutolti nuo technologinės pažangos ir tiesioginio **informacinio aprūpinimo modelių** proveržių bei bendrąja prasme nuo sistemingo mokslo, verslo ir specialistų aptarnavimo procesų veiksmingumo didinimo siekių;
- LNB visapusiškai turėtų išnaudoti ir tobulinti potencialaus informacinių išteklių panaudojimo metodologijas ir technologijas **šalies valdymo (ypač strateginio ir politinio valdymo) institucijų** efektyvumui didinti;
- LNB ir bibliotekų tinklas neturėtų tiesiogiai dubliuoti specializuotų kultūros įstaigų veiklos (koncertai, parodos, ekspozicijos ir pan.) bet užtikrinti **kultūros sklaidos ir efektyvaus perteikimo**, skatindami **visuomenės kūrybingumą, vertybinį kultūros internalizavimą, siekiant inovacinės veiklos spartinimo ir aktyvinimo**, naujų idėjų paieškos, socialinių inovacijų aplinkos ugdymo, kūrybinio ir vertybinio internalizavimo procesų organizavimo ir kt. kultūrinių veiksmų integravimo į ekonominius procesus ir inovacijų pridėtinės vertės didinimą orientuotus instrumentus;
- kultūriniu aspektu svarbi bibliotekinės veiklos kryptis, atitinkanti kintančios strateginės paradigmos ypatumus, yra **socialinio kapitalo ir socialinės įtraukties** realizavimo veikla. Ji sietina su **darbo rinkos modernizavimu** ir bendruomeninio (kolektyvinio) žinojimo aplinkų formavimu;
- vienas iš svarbiausių LNB ir viso bibliotekų tinklo siekinių turėtų būti aktyvesnės priemonių programos, skirtos **mokslo pažangai ir proveržių katalizavimui** plėtoti, **MTEPI veikloms** tobulinti bei **mokslinių tyrimų** pažangai didinti.

LNB Strateginio prognozavimo skyriaus vaidmuo, misija ir tikslai

Metodologiškai tiriant strateginį LNB vaidmenį ir prielaidas pasaulinių pokyčių kontekste dėmesys ypač turėtų būti skiriamas **LNB kaip parlamentinės bibliotekos veiklos plėtrai**. Šiuo metu veikiantis LNB Strateginio prognozavimo skyrius yra tik užuomazginė analitinė institucija, kurios misija yra aukščiausio politinio lygio politinių orientacijų nustatymas, pagrindimas ir sklaida, diskutuojant ir priimant valstybinio lygio strateginius sprendimus, remiantis visais galimais informacijos ištekliais ir jų analizės metodais. Tai būtina Lietuvos ateities ekosistemos grandis, iki šiol neturėjusi atitikmenų šalies valdymo struktūrose. O Vakarų demokratijos šalyse be išvystytos parlamentinio aprūpinimo veiklos neįmanoma nei politinė komunikacija, nei kokybiška teisėkūra, nei strateginiai sprendimai. Iškalbingiausias tokios veiklos pavyzdys ir geroji praktika – JAV Kongreso bibliotekos veikla. Pats pavadinimas atspindi jos darbo pobūdį ir tikslus – visi įmanomi pasaulio informacijos ištekliai bei dokumentai yra formaliai ir turiningai apdorojami, siekiant vieno vienintelio tikslo – kuo efektyviau, operatyviau ir visapusiškiau aprūpinti rengiamus politinius sprendimus ir padidinti jų efektyvumą pagal visus esminius informacinio aprūpinimo procesų parametrus. Retrospektyvios informacijos apžvalgos ar spaudos analizė – tai tik maža darbo dalis, palyginti su skaitmeninėmis turinio analizės ir prognozavimo metodikomis ir DI technologijų panaudojimu.

Strateginiu požiūriu LNB kaip parlamentinė biblioteka yra itin svarbi Lietuvos ateities ekosistemos institucija, ji įvardyta baigiamosiose strategijos „Lietuva 2050“ įgyvendinimo gairėse greta Seimo Ateities komiteto, Seimo kanceliarijos Tyrimų skyriaus ir Vyriausybės kanceliarijos padalinių, STRATA, Valstybės duomenų agentūros.¹⁴ LNB kaip Lietuvos ateities ekosistemos dalyvė turi specifines funkcijas, kurių

¹⁴ *Strategija „Lietuva 2050“: Valstybės pažangos strategija „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“*, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2023 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. XIV-2466 „Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ patvirtinimo“, p. 67. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/3388adf0a55611eea5a28c81c82193a8>.

atlikimas turėtų kokybiškai kisti ir plėstis, atsižvelgiant į pasikeitusią geopolitinę ir geoekonominę situaciją bei strateginius valstybės tikslus.

Lietuvos ateities ekosistemos Baltojoje knygoje pažymima, kad „pagrindinė ateities ekosistemos formavimo problema – *informacinio aprūpinimo sistema*, jos infrastruktūros, technologijų, metodologijų ir organizavimo bei valdymo efektyvumo ir modernumo lygis“. Galima konstatuoti, kad šiuolaikinė nacionalinė informacinio aprūpinimo sistema nėra išplėta. Informacinis sprendimų teikimas remiasi fragmentuota tarptautinių duomenų bazių arba „Google“ paieška. Nėra sisteminio pažangių sprendimų ir naujų pasiekimų bei strateginių alternatyvių informacinių analitinių mechanizmų, nėra ir specialistų, kurie galėtų tai daryti kvalifikuotai. Kol nėra tinkamo informacinio politinio valdymo proceso, negalima kalbėti apie kokybiškų viešosios politikos sprendimų priėmimą. Galbūt reikėtų kurti kitados gyvusio Lietuvos informacijos instituto šiuolaikinį analogą ar panašias funkcijas pavesti LNB, modernizuojant jos veiklą, funkcijas ir technologijas? Šiuo metu informacijos ir dokumentinių išteklių organizavimas, valdymas ir panaudojimas nėra suprantamas kaip valstybės išteklius kultūros ekonomikai (šią suprantant ne kaip sritinę ekonomiką, o kaip globalia kultūra paremtą inovacijų ekonomiką¹⁵) plėtoti ir didinti socialinės įtraukties efektyvumą socialiniu, darbo modernizavimo ir ekonominiu (inovaciniu) požiūriu¹⁶.

Strateginio prognozavimo skyrius šia kryptimi turėtų atlikti intelektualinio analitinio smaigalio arba lyderio funkciją, aukščiausiu lygiu vertindamas valstybės strategijų įgyvendinimo ir tobulinimo kryptis. Tai yra vadinamasis sietas ar filtras, leidžiantis verifikuoti strateginių veiksmų strateginę atitiktį pateikiant išvadas teisėkūros ar strateginių sprendimų procesuose. Intelektinio branduolio stiprinimas yra sietinas su kvalifikaciniais reikalavimais, siekiant naujų strateginės analizės ir vertinimo metodologijų ir technologijų diegimo, tobulinant organizacinius aptarnavimo modelius. Lietuvos ateities ekosistemos Baltojoje knygoje LNB Strateginio prognozavimo skyriaus vaidmuo prilyginamas aukščiausios grandies strateginėms institucijoms: „Mąstymo apie Lietuvos ateitį pasiūlai būtinoji institucinė sąlyga yra Seimo kanceliarijos Ateities komiteto biuro, Tyrimų skyriaus, Vyriausybės kanceliarijos, STRATA ir Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Strateginio prognozavimo skyriaus pajėgumų išlaikymas ir stiprinimas. Kad šis ateities ekosistemos branduolys būtų kuo veiksmingesnis, taip pat būtina toliau tobulinti jo ryšius su šalyje veikiančia strateginio valdymo sistema, kurios svarbiausia valdytoja yra Finansų ministerija.“¹⁷

Naujos strateginės paradigmos diegimas taikomuoju požiūriu kreipia link naujų informacinio lauko modeliavimo ir organizavimo formų. Kaip LNB galėtų orientuoti į ateitį informacinius išteklius, kurie veiktų kaip galingas instrumentas, skatinantis mąstymo pokytį pirmiausia viešojo valdymo ir strateginio planavimo srityje? Kultūrinio lauko informacinė pertvarka yra raktas viešojo valdymo modernizavimui, pritaikymui prie dabartinės tikrovės reikalavimų, technologijų, mokslo pasiekimų įvedimui į viešojo valdymo ir administravimo praktiką. Ateities mąstymo, analitikos ir strategavimo informacinio aprūpinimo formos turėtų nukreipti į išvalginį mąstymą ir veikimą, grindžiamus naujais šiuolaikinio pasaulio suvokiniais, technologijomis ir metodologijomis, ir atverti vidinių visuomenės bei viešojo valdymo pokyčių, inovacijų perspektyvas, orientuotas į veiksmingą tikrovės tvarkymą, atsparumo didinimą, gyvenimo kokybės gerinimą bei vertybinį įprasminimą.

Šiuolaikinės bibliotekos veiklos specifika

Kaip spręsti klausimą, kokia yra bibliotekinės veiklos specifika ir socialinė funkcija interneto amžiuje? LNB iš esmės yra globali biblioteka, priversta neatsilikti nuo pokyčių ir nuolat koreguoti savo socialinės funkcijos sampratą. Ši metodologinė naujos strateginės paradigmos metodologinė analizė – kartu ir

¹⁵ Augustinaitis, A.; Reimeris, R. Management of Creative Knowledge Centers in the Context of Triple Helix Model. In: *7th International Scientific Conference "Business and Management 2012"*. Vilnius: Gediminas Technical University Press „Technika“, 2012, p. 801–807. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3846/bm.2012.103>.

¹⁶ Lietuvos ateities ekosistemos Baltoji knyga. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjunga. 2025, p. 57.

¹⁷ *Ibidem*, p. 119.

mėginimas suformuluoti šią problemą, taip pat galimus jos sprendimo kelius pasikeitusiomis gyvenimo sąlygomis. Tik akivaizdu, kad bibliotekos, kurių reikia vien tradicijai palaikyti, šiuolaikinės visuomenės poreikių jau netenkina. Vartotojų aptarnavimo ir visuomenės informacinio aprūpinimo modernizavimas, siekiant maksimalaus efektyvumo, išlieka tokie pat aktualūs kaip ir per amžius, tačiau šiandienės saugyklos – tai kompiuteriniai debesys, komunikacija – internetas, o kultūros, pažinimo ir kūrybos langai – ekranai. Strateginės paradigmos metodologiniai klausimai – tik punktyras, nurodantis galimas LNB ir apskritai bibliotekos sąsajas su globalizacijos diktuojamų megapokyčių kryptimis. Kartu šios nuorodos paaiškina, kaip bendrame informacijos pasaulio kontekste atsiskiria „bibliotekininkiškumas“ ir kaip jis reiškiasi kultūros, ekonomikos, visuomenės ar viešojo valdymo atžvilgiu. Iš šio metodologinio tyrimo galima daryti išvadą, kad šiandienė biblioteka turėtų būti vis labiau ekonomizuojama ir kurianti pridėtinę vertę kartu su inovacijų ekonomikos plėtra. Dar svarbesnė LNB kaip neatsiejama šalies ateities ekosistemos dalyvė, per ateities ekosistemą įsitraukianti į Lietuvos strateginio valdymo ir viešojo valdymo sistemos modernizavimo procesus kaip reikšmingiausia informacinio aprūpinimo sistemos įgyvendinimo ir informacinių procesų efektyvumo didinimo institucija.

Galima daryti prielaidą, kad vienas svarbiausių bibliotekinės veiklos socialinių uždavinių yra kurti informacinius santykius, pradedant informacinės erdvės bendruomeninimu, regionalizavimo privatizavimo organizacinėmis technologinėmis formomis ir baigiant individualių ar išskirtinių informacinių aplinkų kūrimo institucionalizavimu. Visuomeniniu požiūriu bibliotekos turėtų transformuotis į kompleksinių ryšių „saugyklas“ ir daugiapakopes komunikacijos kelių bei kanalų ekosistemas. Tai atitinka informacinių paslaugų integracijos laipsnio didėjimo tendencijas (plg. „Amazon“, „Google“, socialinius tinklus ir kt.) ir kartu hiperjunglumo didėjimą gilėjančios skaitmenizacijos ir virtualių pasaulių kontekstuose. Taip bibliotekos virstų esminiais socialinių ryšių „mazgais“, kompleksškai sprendžiančiais žinojimo regionų uždavinius, katalizuojančiais edukacines ir kultūrinės kūrybines terpes, remiančiais verslo ir industrinės plėtros procesus, MTEP, inovacijų ir technologijų plėtrą, startuolių ekonomikos ekosistemų palaikymo, darbo rinkos modernizavimo ir kt. uždavinius, pritaikant gyvenimui 4.0 pramonės revoliucijos realijas. Tačiau reikėtų pasikartoti, kad LNB ir jos kuruojama šalies bibliotekų sistema vienu svarbiausių tikslų turėtų laikyti valstybės informacijos ir duomenų suvereniteto, veiksnio ir konkurencingumo didinimą.

Naujai besiformuojančios strateginės metodologijos struktūriniai loginiai principai iš esmės sutampa su ateities įžvalgų samprata ir metodologija. Tai tiesiogiai tinka ir bibliotekinės strategijos atveju, kai stiprėjantys integraciniai (informacinio hiperjunglumo) reiškiniai konsoliduoja visą HSM metodologinę problematiką ir jos praktinio taikymo erdvę. Taigi socialinių ir humanitarinių mokslų metodai įgyja invariantiškumą ir universalumą visų gyvenimo fenomenų atžvilgiu, prarasdami sritinio atsiribojimo kriterijus. Nestebina, kad šiuolaikiniai ateities įžvalgų metodų kompleksai yra daugiadalykiai ir juos sudaro milžiniški kelių šimtų metodų hiperkompleksai. Štai prof. Jari Kaivo-oja pateikia vieną iš galimų korporatyvinės metodologijos pavyzdžių, taikytiną strateginei analizei¹⁸. Kaip vieną iš galimų pagrindimo alternatyvų jis siūlo FAROUT metodologinį kompleksą, sudarytą iš penkių metodų grupių: konkuravimo metodai, įmonių metodai, aplinkos metodai, evoliuciniai metodai ir finansiniai, tikimybiniai bei statistiniai metodai¹⁹. Nors šis metodų kompleksas skirtas sąnaudų ir naudos analizei, jis gali būti naudojamas universaliai kaip ateities įžvalgų metodologijos ašis, jungianti dar kelis šimtus metodinių kompleksų. Tai labai svarbu, suvokiant šios dienos pokyčių mastą ir kryptį, kurią išreiškia naujos strateginės paradigmos logikos ir pritaikymo galimybių atskleidimas, šiuo atveju LNB strategijos galimybių kontekste.

¹⁸ Kaivo-oja, J. R. *Company and Corporate Methodology Tool Package for Competitive and Strategic Analysis: FAROUT Evaluation of Key Available Business Intelligence and Foresight Tools*. Kiev: Lecture. 21–22.4. 2016.

¹⁹ Fleisher, C. S.; Bensoussan, B. E. *Business and Competitive Analysis. Effective Application of New and Classic Methods*. Upper Saddle River, New Jersey: FT, Pearson Education, 2007.

Mąstant apie strateginę perspektyvą strategijos „Lietuva 2050“ kontekste, naujos strateginės paradigmos konstravimo kultūrinis aspektas leidžia tikslinti LNB ir bibliotekų tinklo kultūrinės veiklos kryptingumą, numatyti konkrečias veiklos kryptis, tobulinimo ir inovavimo galimybes. Kartu teorinė ir metodologinė perspektyva nubrėžia idėjų lauką LNB Strateginio prognozavimo skyriaus veiklos planavimo perspektyvoms.

Išvados

1. Esmingai kinta pasaulio vaizdas – neapibrėžtumas, pokyčių dinamika, virtualių pasaulių įtaka, DI, komunikacijos technologijos ir kiti veiksniai iš esmės keičia įskaitmeninto gyvenimo logiką ir strateginį mąstymą. Kartu kinta ir strateginės paradigmos, kurių metodologinis pagrindimas veda link naujas realijas atitinkančių strateginio mąstymo ir veikimo modelių.

2. Keičiasi ir bibliotekininkystės paradigmos – ji įgyja naujų ir naujai suvokiamų funkcinių galimybių lauką, išryškinantį naują bibliotekininkystės specifiškumą, bet jau pakitusiomis globalizuoto pasaulio sąlygomis, kai informacinė erdvė įgyja tinklinius hipertekstinių sąryšių pavidalus.

3. Šiuolaikinė bibliotekininkystė visuotinio skaitmenizavimo fone įgyja naujas socialinės paskirties realizavimo formas, kitokius veiklos pavidalus, ekonominį ir komunikacinį santykį su visuomene, valstybe ir viešuoju valdymu. Bibliotekos suvokimas kultūriniu, kūrybiniu, inovaciniu požiūriu, jos vaidmuo plėtojant visokeriopus socialinės įtraukties ryšius bei patį socialinį kapitalą, organizuojant į inovacijas ir bendruomeninį kultūrinį bei tapatybinį išskirtinumą, o valstybės mastu – į dokumentinės informacijos suvereniteto stiprinimą formuojantį veiksnį, – visa tai kintančios strateginės paradigmos projekcijos, perkeliamos į bibliotekininkystę ir jos strateginių tikslų plotmę.

4. Keičiantis skaitmeninio ir informacinio pasaulio apibrėžtims, strategiškai svarbių institucijų – tokių kaip LNB – veikla neišvengiamai įgauna naujų kryptių ir iššūkių. Atsiranda poreikis ne tik peržiūrėti metodologinius pagrindus, bet ir įvertinti, kaip globalių pokyčių tempas bei neapibrėžtumas veikia nacionalinių informacijos tinklų organizavimą bei adaptaciją. Šiuolaikinė bibliotekininkystė privalo atliepti ne tik technologinį progresą, bet ir platesnę socialinę integraciją, formuoti naują žinių ir inovacijų ekosistemą, kurioje atsiranda tiek horizontalių, tiek vertikalinių sąveikų tarp mokslo, kultūros, politikos ir verslo. Reaguojant į šią daugiaveidę tikrovę, būtina plėsti bibliotekų veiklos lauką, siekti didesnio įtraukimo į strateginių sprendimų formavimą, aktyviai dalyvauti žinių vadybos, edukacijos, socialinio kapitalo stiprinimo procesuose. Tai reikalauja nuolatinio metodologinio atsinaujinimo, gebėjimo užtikrinti informacinių išteklių suverenitetą ir inovatyviai taikyti naujas technologijas bei komunikacijos modelius, kad LNB ir visas šalies bibliotekų tinklas išliktų ne tik kultūros, bet ir strateginio prognozavimo bei informacinių sprendimų epicentru, gebančiu reaguoti į globalius iššūkius ir efektyviai prisidėti prie Lietuvos konkurencingumo ilgojo laikotarpio perspektyvoje.

5. Vertinant LNB ir jos įtaką visai šalies bibliotekų raidai, akivaizdu, kad bibliotekininkystės paradigma turi būti peržiūrėta, atsižvelgiant į postmoderniosios visuomenės poreikius, technologinius pokyčius ir kultūrinės tapatybės išsaugojimo iššūkius. Šiuo metu nacionalinė informacinio aprūpinimo sistema yra fragmentuota ir ribotai pajėgi aprūpinti sprendimų priėmimą pažangia analize; būtina ją modernizuoti ir stiprinti kompetencijas. Pati LNB, veikdama kaip neatsiejama ateities ekosistemos dalis, turi potencialą tapti strateginiu informacijos aprūpinimo centru, prisidedančiu prie valstybės konkurencingumo, inovacijų plėtos ir kultūrinės tapatybės stiprinimo.

6. Kultūrinės bibliotekos funkcijos skaitmenizavimo pasaulio aplinkose transformuojasi į kultūros ekonomikos veiksnį, katalizuojantį inovacijų ekonomiką, gebantį veikti sumaniosios specializacijos strateginę plėtrą, plėtoti socialinį kapitalą ir socialines inovacijas. Todėl LNB turi gebėti ne tik saugoti kultūrinį paveldą, bet ir formuoti jo pagrindu duomenų ežerus, kurti pažangius informacijos analizės ir ieškos metodus bei technologijas, o kartu aktyviai dalyvauti valstybės strateginio planavimo procesuose.

7. Iš tokios metodologinės analizės kyla labai aiškios rekomendacijos:

- konceptualiai peržiūrėti nacionalinę bibliotekininkystę ir formuluoti naujus strateginius tikslus;
- bibliotekos kultūrinę funkciją orientuoti į kultūrinio konkurencingumo ir atsparumo didinimą, iš kurio kyla daugelis aspektų – kultūrinio suvereniteto formavimas, dokumentinės informacijos išteklių visapusiškas organizacinis technologinis optimizavimas, siekiant kultūrinės įtakos globaliame kontekste, didėjančio poveikio inovacijų ekonomikos plėtrai, regionalizacijos procesų tobulinimui ir sumaniosios specializacijos strategijos įgyvendinimui, didėjantis LNB vaidmuo Lietuvos ateities ekosistemoje, įgyvendinant strategiją „Lietuva 2050“. Šios strategijos įgyvendinimas atskleidžia metodologinius iššūkius – vizinių tikslų „nublukimą“ ilguoju laikotarpiu bei racionalaus modelio poreikį, kuriam reikalingas nuolatinis informacinio ir kultūrinio konteksto palaikymas;
- atskirai išskirtina LNB Strateginio prognozavimo skyriaus plėtra ir funkcijos atsižvelgiant į politikų ir strategijų pagrindimą, bendradarbiavimo su Seimo Ateities komitetu stiprinimą, analitinės veiklos tobulinimą. LNB Strateginio prognozavimo skyrius atlieka esminę funkciją nacionalinės ateities ekosistemoje, užtikrindamas informacinę ir analitinę paramą strateginiams valstybės sprendimams. Skyrius turėtų tapti analitiniu „filtru“, užtikrinančiu valstybės strateginių veiksmų atitiktį kintančioms tendencijoms, diegiant naujas analizės ir prognozavimo metodikas, stiprinant intelektinį potencialą ir organizacinius aptarnavimo modelius.

Tarptautinės gerosios praktikos, ypač JAV Kongreso bibliotekos, analizė rodo, kad parlamentinių bibliotekų vaidmens stiprinimas yra būtina kokybiškos teisėkūros, politinės komunikacijos ir strateginių sprendimų priėmimo sąlyga.

Dokumentai ir literatūra

Lietuvos ateities ekosistemos Baltoji knyga. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjunga, 2025.

Strategija „Lietuva 2050“: Valstybės pažangos strategija „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2023 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. XIV-2466 „Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legai/Act/3388adff0a55611eea5a28c81c82193a8>

Augustinaitis, Arūnas. Bibliotekininkystės bendroji teorija. In: *Teoriniai bibliotekininkystės pagrindai*. Vilnius: Stepono leidykla, 1995, p. 28–80.

Augustinaitis, Arūnas; Reimeris, Ramojus. Management of Creative Knowledge Centers in the Context of Triple Helix Model. In: *7th International Scientific Conference “Business and Management 2012”*. Vilnius: Gediminas Technical University Press „Technika“, 2012, p. 801–807. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3846/bm.2012.103>

Augustinaitis, Arūnas. Postmoderniosios bibliotekininkystės link. *Informacijos mokslai*, 1999, Nr. 11–12, p. 26–34.

Barker, Philip. Electronics Documents and Their Role in the Future Library Systems. In: *Libraries for the New Millennium. Implications for Managers* / ed. by David Raitt. London: Library Association Publishing, 1997, p. 89–113.

Batt, Chystal. The Heart and Brain of the Information Society: Public Libraries in the 21st Century. In: *Libraries for the New Millennium: Implications for Managers* / ed. by David Raitt. London: Library Association Publishing, 1997, p. 199–218.

Fleisher, Craig S.; Bensoussan, Babette E. *Business and Competitive Analysis. Effective Application of New and Classic Methods*. Upper Saddle River, New Jersey: FT, Pearson Education, 2007.

Griffin, Stephen M. Digital Libraries and the NSF/DARPA/NASA Digital Libraries Initiative. In: *Libraries for the New Millennium. Implications for Managers* / ed. by David Raitt. London: Library Association Publishing, 1997, p. 114–147.

Kaivo-oja, Jari Roy. *Company and Corporate Methodology Tool Package for Competitive and Strategic Analysis: FA-ROUT Evaluation of Key Available Business Intelligence and Foresight Tools*. Kiev: Lecture. 21–22.4.2016.

- Klobas, Jane Elisabeth. Information Services for New Millenium Organizations: Librarians and Knowledge Management. In: *Libraries for the New Millenium. Implications for Managers* / ed. by David Raitt. London: Library Association Publishing, 1997, p. 39–64.
- Lancaster, Frederick Wilfrid. Artificial Intelligence and Expert System Technologies: Prospects. In: *Libraries for the New Millenium. Implications for Managers* / ed. by David Raitt. London: Library Association Publishing, 1997, p. 18–38.
- Lyu, Peng-Hui; Zhu, Li-Na; Zhang, Ze-Hua. Development Overview and Research Hotspots of Information Science & Library Science Based on SSCI data. *Journal of Information Science*, 2024, October Advance online publication, <https://doi.org/10.117/01655515241287648>.
- Park, Sungjae; Lee, Jisue; Hollister, Jonathan M. A Systematic Review on the Application of the Theory of Information Worlds. *Journal of Information Science Theory and Practice*, 2022, 10(4), p. 87–109.
- Roy, Bijan Kumar; Mukhopadhyay, Parthasarathi. Theoretical Backbone of Library and Information Science: A Quest. *LIBER Quarterly*, 2023, No. 33(1), p. 1–57.
- Wersig, Gernot. *Bezugspunkte postmoderner Wissenschaft: Wissen, Kommunikation, Kultur*. Frankfurt am Main: Lang, 1993.
- Wersig, Gernot. *Die Komplexitaet der Informationsgesellschaft*. Konstanz: Univ.-Verl. Konstanz, 1996.